tibia, Christi instrumentũ, quòd cœlestia dogmata nobis cecinisti, & prauæ impietatis modulationes confudisti, Salue cœlum perpulchrum, diuinis splendoribus illustre, in quo ille sol iustitiæ requiescit, & orationis dux, quo tu innixus, fallaciam omnem euertisti. Te quidem laudationibus extollere vellem, sed rerum multitudine confundor, & dictionis infirmitate opprimor: nam vel hi, qui oratoria facultate maximè præstant, inferiores sunt, quam vt te laudare possint: neq; quisquam est: qui pro dignitate laudes tuas narrare valeat. Tuis igitur precibus Deum ipsum nobis propitium facias, & peccatorum perturbationem, qua vexamur, sedare vel s, quique tuum diem festum recolimus, nobis omnibus delictorum veniam, & cœlestis gaudij participationem tuis orationibus impetres, in Christo Iesu Domino nostro: cui gloria cum patre & Spiritu sancto, nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

Inuocat an thor S Bartholomæũ.

Sacrum corpus S Bartholomæi Apostoli ex Liparitana insula circa annum Domini 832. translatum est Beneuentum. Capto verò postmodum Beneuento, Otho II. Imperator B. Apostoli ossa inde asportauit, ac Romæ in Licaonia insula in tumba porphyretica collocauit anno Domini 983. cogitans eadem per Tyberim & mare in terram suam deportare, sed eo breui vita exempto preciosus thesaurus Romæ remansit, vbi pia fidelium veneratione honoratur. Vide Baron. in notis ad Martyrolog. 25. August.

An. 640.

VITA S. AVDOENI EPISCOPI ROTHOMAGENS. CVIVS ETSI MS. IDEMQVE PERVETVSTVS CODEX AVTHOREM NON EXPRIMIT, puto tamen eam esse, quam scripsit Anno salutis 956. Fridegodus S. Odonis Diaconus. Stylum in gratiam Lectoris passim nonnihil correxit F. Laurentius Surius.

Aug. 24. Diuersa dona sanctorum hominum.

CONDITOR mundi omnipotens Deus, sicut sphæram cœlestem multis, sed diuersis, distinxit sideribus: ita Ecclesiam adhuc in terris peregrinantem, quasi quibusdam luminibus illustrare non desinit: In quibus alij miraculis coruscant, alij doctrina salutari quasi pluuia corda piorum irrigant: plerique per martyrij gloriam rubent instar rosæ: non pauci virginitatis integritate candent vt lilium: Hos prudentia prudentes, illos iustitia iustos, alios fortitudine fortes, nonnullos temperãtia temperantes reddit. Vnum tamen vinculum charitatis eos omnes, & sibi inuicẽ, & suo conditori coniungit & sociat: per quam & singularia vniuersorum, & vniuersa fiunt singulorum: & sicut hortus, diuersis herbarum vel aromatum generibus consitus, odorem suauissimum longè latèque diffundit: ita isti Deo & hominibus, virtutibus suauiter redolentes, dicunt: Christi bonus odor sumus Deo, & illud: Aliis quidem sumus odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem. In qua sanctissima Dei Ecclesia beatus Audoenus antistes, quasi quædam splendidissima stella, vel solidissima columna, vel etiam candidissimum lilium emicuit. Siquidem populos doctrinæ suæ radiis illuminauit, contra omnes impetus diabolicæ atque hæreticæ prauitatis vt columna immobilis stetit, vt lilium virtute castitatis enituit. Tum etiam honore virtutis insignis, pudoris admiratione laudabilis, dignitate præclara excelsus, humilitate lucidissima submissus fuit. Vitia denique, quibus humana vexatur fragilitas, patientiæ virtute calcauit, inanes curas procul abegit, animi motus validis constantiæ habenis ceu athleta insignis, mirabiliter compressit. Gemino namque certauit agone, quando & ciuibus suis verbum immortalitatis semper abundè suppeditauit, & saluti animæ suæ perpetuo consulere non destitit: tanto proinde nunc clarior & gloriosior apud Dominum, quantò prius in certamine fortior. De cuius egregia vita vt aliquid digne stylo exarare possimus, inuocanda nobis est summa maiestas sanctæ & indiuiduæ Trinitatis: vt quæ brutæ quondam asellæ id præstitit, vt humana p..sset voce loqui, nobis sensuum verborumque copiam tribuat ad enarranda munera diuina.

2. Cor. 2.

Num. 22.

S Audoeni patria.

Parentum eius religio & integritas.

Galat. 6.

I.

TEMPORIBVS Clotarij clarissimi principis, filij Chilperici Regis Francorum, anno plùs minùs vicesimo regni eius, pago Suessionico, quinque milliaribus ab ipsa ciuitate distante, eo loco, quem Sanciacum vocant, orti sunt tres venerabiles viri, ex vno semine nobiles in sæculo geniti, & gratia omnipotentis Dei cælitus illuminati: puta, Ado, Dado, & Rado. Nati sunt autem patre Authario, matre verò Aiga. Cum essent autem nobilissimi carnis origine, fuêre nihilominùs erga Christianæ religionis deuotionem perquam studiosi. Cuncta enim, quæ possidebant siue in fundis, siue in diuitiis, in hospites, in pauperes, in peregrinos, in monachos summo studio conferebant: operantes quidem, vt Apostolus docet, bonum in omnes, maximè tamen ad domesticos fidei. Erant ambo fidei integritate puti longanimitatis spe præcipui, charitate non ficti, verbum vitæ aure percipere, & corde retinere, sine fatigatione satagebant, idque ab iis, quorum doctrinam & fidei puritas, & morum sanctitas commendatet. In eorum domo, non vt assolet in quorundam sæcularium conuiuiis, mimorum vel histrionum carmina fœda, sed Euangelica, vel Apostolica, siue Prophetica personabant oracula: illum diem sanctum, illum duxêre solennem, quando aliquem diuini verbi præconem hospitio recipere meruissent.

S Columbanus venit in Gallias.

Eius vita habetur 21. Nouemb.

* Materna.

II.

CONTIGIT autem eo tempore, virum Deo dilectum Columbanum, genere Scotum, cœnobiorum Luxouiensis in Gallia, Bobiensis in Italia fundatorem, ex Hybernia insula in Gallias petuenire: qui relicto paterno solo, parentum domo, cunctisque, quibus mundi amatores pro magno vtuntur, voluntatiam paupertatem & salubertimam peregrinationem, pro amore Christi & regni cœlestis arripuit. Cuius viri doctrina vel vita qualis fuerit, qui scire desiderat, ex libro, qui vitam moresque eius ornato edisserit sermone, scire poterit. Accidit autem eisdem temporibus, beatum Columbanum, insignem Dei cultorem, de domo Hagnerici summi consiliarij Regis Clotarij remeantem, ad villam quandam in litore amnis *Matronæ sitam, Vuilciacum nomine, petuenire, ibique prædictum virum illustrem Authariu cum nobili coniuge sua Aiga inuenire. Qui cum virum Dei magno exultantes gaudio suscepissent, & venerabilibus obsequiis ei gratificari studerent: inter cætera salutifera beatorum virorum colloquia, religiosissima mater iam dictorum trium puerorum, ad benedicendum, infantulos vero Dei cultori obtulit, obsecrans vt eis beneprecaretur. Videns autem eos vir sanctus, præscius futurorum, secundum piæ matris fidem infantulis benedixit, & prophetico spiritu prædixit eos futuros in Christianæ religionis virtutibus eximios, honoribus & dignitate sæculari claros, in aula etiam regum gloriosos. Nec potuit tanti viri benedictio, cassa vel fortuita vlla ratione putari. Mox ergo, vt pubescere cœperunt, primum Clotario Regi, deinde Dagoberto in cunctis inuenti sunt gratissimi. Sed illi ad cœlestia tendentes, inter pestifera mundi huius negocia, religiosa semper hominum sanctorum consortia amabant: & licet ordine diuerso, at singulos tamen promissionum est effectus consecutus.

Prophetia S. Columbani de Adone, Dadone, & Radone.

III.

NAMQVE primogenitus Ado, cuncta huius mundi obstacula contemnens, semetipsum abnegans, & propriis voluntatibus renuncians, ex Dei beneficio in castris Regis æterni perpetuò militare elegit: monasticamque appetens vitam, mortiferam mundi huius calcauit dulcedinem. Itaque monasterium Lodariense ad *Matronæ fluuium præclare condidit in proprio solo, in quo ad præscriptum regulæ almi patris Columbani viuerent fratres, ad eam rem adiuuante eum beatissimo germano suo Audeono: ditauitque illud rebus & opibus omnibus, atque etiam disciplinis Ecclesiasticis instruxit.

Monasterium Lodariens. * Materna.

RADO

IV. RADO verò, qui extremum natiuitatis ordinem tenebat, thesaurorum regalium summus procurator effectus est: quos ille thesauros iusto dispensans ordine, fideliter & Christianè custodiuit. In ipsis autem sæculi dignitatibus nihilominus fuit sanctæ religioni subditus, erga Dei præcepta iustus & religiosus, dilectione amabilis, eleemosynis largus, in militia prouidus. deniq; iuste ac pie viuendo, in demandatis ipsi palatinis fascibus, fidum ac strenuum sese declarauit.

V. PORRO sanctus Audoenus, cognomẽto Dado, auricularij locum & munus in aula Regis obtinuit: itemq; ad obsignanda scripta vel edicta regia, quę ab ipso conscribebantur, sigillum vel annulum Regis castodiebat. Erat vero sensu profundus, eloquio copiosus, consilio prouidus, iudicio iustus, corporis statura procerus, vultu decorus, & ante omnia in Christi charitate fundatus: Regi vero etiam charus, cunctisq; principibus & optimatibus fuit venerabilis. Ad illius nutum omnia palatij negocia gerebantur: eius consiliis optimates omnes, atq; ipse etiam Dagobertus Rex, ceu diuinis oraculis parebant. Neq; enim vllum erat aliud eius consilium, nisi quod & Regi & populo vtilitatem adferret. Et assidue sane hortabatur Regem, vt Regem omnium Christum, conditorem ac redemptorem suum, sine quo nemo iuste regnat vel imperat, diligendo, timendo, cunctisq; eius mandatis obediẽdo pie coleret: subditorum sibi populorum socium se potius, q̃ dominum existimaret, subiectis parceret, debellaretq; superbos: fines imperij sui ab hostium incursibus strenue defenderet, immo vero, ob abundantiorem Ecclesiæ Christi pacem, eosdem fines etiam proferre ac dilatare contenderet: homines flagitiosos, puta fures, latrones, homicidas, maleficos, hæreticos, cæterasq; infames personas, è regno exturbaret. Admonebat deniq;, vt Ecclesiarum & sanctorum locorum præ omnibus curam gereret, renouandorum & construendorum cœnobiorum studio insisteret: pauperibus, peregrinis, viduis, omnibusq; necessitatem patientibus pie subueniret: hoc dicens iustũ esse, vt cunctorum, qui eius ditione tenerentur, necessitati condoleret. Rex vero Dagobertus autem viro Dei libenter in omnibus, quæ hortabatur, accomodabat: atque eam ob rem & cunctis hostibus fuit fortior, & omnibus Francorum Regibus, qui ante ipsum regnauerant, felicior. Nam per id tempus nobilissima sanctorum virorum examina, instar apum inclyta Francorum regio protulit: quorum mellifluo collegio idem vir Domini Audoẽus apocrisarius Regis, velut splẽdidissimum sidus, magnus Christi miles in Ecclesia quandoq; futurus, iam emicabat. Vnde non est mirum, si ille Rex, malorum infestatione submota, ponendis hincinde præsidiis pacis, tanta est vsus prosperitate, qui tam prudenti silentiario potiebatur.

Audoenus est Regi Dagoberto à secretis. Itemque eius scriba seu Cancellarius. Optime admonet eundem Regẽ.

Hæretici, homicidæ, latrones & alii flagitiosi homines è medio tollendi.

VI. FLOREBAT verò in aula Regis etiam beati viri sodalis Eligius, virtutum sanctitate mirandus, quem haud secus atq; animam suam diligebat: eratq; eis amor vnus, cor vnum & anima vna: patiq; intentione sub habitu adhuc sæculari æterno Regi militabant, ambo fide Christiana firmissimi, ambo Euangelica doctrina repleti. Ab eis omnes Francorum proceres capiebant exempla Christianæ religionis, ab eis hauriebant monita doctrinæ salutaris. Nouerant illi animarum salutem & patriæ cælestis beatitudinem & dulcedinem prædicare: & tanquam duo fortissimi milites, paribus armis fidei, Christi Ecclesiæ seruiebant. Eorum arma hæreticæ prauitatis iacula tentare poterant, penetrare non poterant. Etsi autem beatus Audoenus in palatio Regis militari habitu tectus videretur, at tamen ab omnibus ferè monachus potius, quam laicus habebatur. Nam sæpissime preciosis vestibus & aureo balteo extrinsecus ornatus, subtus vtebatur cilicio: persistebatq; infatigabiliter in orationibus, in vigiliis, in ieiuniis, in lectione diuina, in excipiendis hospitibus: pauperum verò & infirmorum ministerio pene semper deditus erat. Terrena patria instar exilij ei erat: cælestẽ vt propriam diligebat: illa vtebatur tanq̃ exul, ad hanc ceu auis tẽdebat.

Eligius in aula Regis Audoeni sodalis.

S. Audoenus in aula Regis monachum repræsentat.

VII. ITAQVE in Brigiensis syluæ recessibus Rasbacis fluuioli officinas perlustrans, cunctisq; Dei seruis necessariis habitaculis instruens, in suo patrimonio monasterium supradictæ regulæ, quod Hierosolymam voluit dici, efficaciter construxit: vbi non solum præsentem quietis pacem veris Christi cultoribus, verumetiam certam cælestis visionis requiem suis sectatoribus tum præsentibus, tum posteris feliciter comparauit. Idem vero monasterium opimis possessionibus, ornamentis Ecclesiasticis, libris atq; aliis diuersis rebus, ad Dei seruitium & cultum pertinentibus, deuotus impleuit, & sanctorum monachorum multitudinem illic congregans, Abbatem vnum ex almi patris Colũbani discipulis, virum in disciplinis regularibus apprime eruditũ, Aglium nomine, eis præfecit. Iamq; meditabatur, vt cũctis sæculi dignitatibus reiectis, soli Deo intra monasterij claustra absq; impedimento seruiret: sed resistebant tam Rex, quam optimates omnes eius tam piæ voluntati, dicẽtes debere eum potius plurimorum vtilitati consulere, quam priuatæ suę deliberationi obsequi. Videns ergo vir Deo dilectus, ratione simul & authoritate se cõstrictum, (sciebat enim scriptum omnibus, Potestatibus sublimioribus subditi estote. &, Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari) ab hac intentione ardentem animum ad tempus reuocauit: atq; interim diuina id agente prouidentia, Ecclesiæ Rothomagensis futurus seruabatur antistes, vt eius vrbis ciuibus viam salutis sacris admonitionibus aperiret, imperitosq; populi sensus luculentis exemplis institueret.

Monasteriũ Rasbacense condit.

Abbatem eidem præficit nomine Aglium.

Rom.13.
Matt.22.

VIII. INTEREA verò defuncto Dagoberto Rege Christianissimo, filius eius Clodoueus in regnum successit: in cuius regni exordio hæresis infanda totum pene fœdauit Orientem: in tantum vt ipse etiam Paulus Constantinopolitanus Episcopus, & Alexandrinus quoq; patriarcha, peruerso dogmate corruperentur. Asserebat enim illa pestis, Dominum nostrum Iesum Christum non veram carnem ex Maria Virgine sumpsisse. Cumq; ea de re à Paulo & cæteris infausti dogmatis assertoribus, cum authoritate etiam Imperatoris *Constantij tertij, nepotis Heraclij, B. Martino Pontifici Romano scripta dirigerentur, vt ipse huic sententiæ assentiret & subscriberet: gustum mortiferæ suasionis summa cum execratione respuit, ita dicens: Etiamsi totus orbis dogmata peregrina & à fide aliena complecti velit, se nec minis cuiusquam, nec blandimentis, nec morte ipsa, à doctrina Euangelica & Apostolica vllo pacto posse auelli. Mox vero ad Regem Francorum legatos mittens, rogat vt viros in fidei puritate fundatos verbo & sapientia prouidos, quam primum ad se mittat: vt cum illis & totius Italiæ præsulibus, Domino auxiliante, aliquam aduersus tantæ prauitatis venena antidotum adhibere possit. Rex igitur cunctis regni sui sacerdotibus in vnum coactis, quid Legati tanti Põtificis afferant, exponit: iubetq; vt ex semetipsis viros tales eligant, quos ad suscipiendum tantæ rei munus, puritate fidei & verbi sapientia idoneos norint. Tum illi vno animo B. Audoẽnum cum sancto Eligio ei rei destinandos eligunt. Tanta enim erat in viro Dei Audoẽno sapientia, vt quanuis Ordinem sacerdotalem nondum adeptus esset, tamen pene omnibus eius temporis Galliæ vel Franciæ sacerdotibus sapientia anteferretur, vel, vt moderatius dicam, æquaretur. Sed obstitit tunc quiddam, ne Romam mitterentur.

Hæresis Monothelitarum.

Execratur istam hæresim Rom. Pontifex Martinus.

*Constantis.

IX. HAVD multo post tempore quidam ipsius impij dogmatis assertor ex Asia pulsus, in Galliarum ciuitatem Heduam, quæ nunc Augustudunum dicitur, perfidus apostata peruenit. Cumq; in aula Regis Francorum relatũ esset, anguem tortuosum virus horrendum in ea ciuitate iam late vibrasse, multosque ibidem infecisse, ilico synodalem conuentum sacerdotum apud Aurelianensem vrbem adunari iussit: vbi sane beati viri Audoẽnus & Eligius, illius hæretici versutis obiectionibus validissimis restitẽre, cunctisque eius argumentis, quibus ceu foueis quibusdam se occulere nitebatur, detectis, omnibus qui illic aderant, mortiferum dogma & vitandum & execrandum, tum manifesta ratione, tum diuina authoritate persuasere: interim tamen, modestiæ causa, eius victoriæ

Synodus Aurelianensis.

Beatus Saluius Episc. & martyr, Audoeni æqualis.

palmam beato Saluio Episcopo & martyri, concedentes. Conuictus autem hæreticus, etiam è regni Francorum finibus expulsus est. Id verò non contra hunc duntaxat, sed etiam hæreticos omnes Audoënus facere solebat, vt quos in conflictu superâsset, eos in longinquas regiones confestim aufugere compelleret.

X. SS. Audoenus & Eligius tondentur.

POSTEA verò tum Regis voluntate, tum multorum religiosorũ hominum, præcipue tũ beatissimi Eligij, quem præ cæteris singulari amore prosequebatur, consilio & hortatu, Clerici tonsurã accepit, vno eodemq; tempore, etiam ipso Eligio viro Dei, comam ponente. Instabat porrò quotidie magis atque magis, vt Ecclesiæ fides intemerata conseruaretur, & à recto tramite nulla prauitate abduceretur. Videns autem Simoniacam hæresim nimiũ in regno Francorum inualuisse, quæ ab impiæ Brunihildis tempore cunctas penè Francorũ polluerat Ecclesias: cœpit suadere Regi & cunctis optimatibus, vt patriam ea tabe corruptam, salutari adhibita medicina liberarent, nec vlla ratione consentirent, vt quisquam sacros Ordines vel emeret, vel venderet: dicens, tale commercium diabolica fraude repertum, atque idcirco ab Ecclesiasticæ fidei puritate penitus eliminandum: potiusque eligendos esse ad sacrorum * Ordinum fastigia, quos non aurum, sed fidei synceritas, doctrinæ suauitas, & morum probitas commendaret.

* Ordinationum.

XI. Creatur S. Audoenus Rothomagens. Episc.

INTEREA temporis defuncto Romano, Rothomagensis vrbis Episcopo veneratione digno, beatus Audoënus consensu omnium ad eius Episcopatus subeundum onus compellitur. Illum enim solum ea sede dignum tam Rex, quam proceres, itemque Clerus & populus, vna voce testabantur, quippe cuius & fides, & doctrina, & mores tantæ sedi suscipiendæ conuenirent. Ille autem, licet humiliter, recusaret, sciens tamen, quantum sit obedientiæ bonum, voluntati propriæ imperium præposuit plurimorum. Accepta autem sede pontificia, non statim ausus fuit sacrum Ordinem præceps percipere, sciens videlicet cum quanto periculo, & quibus fluctibus coniuncta sit neophyti ordinatione in superbiam elatus, in iudicium incidat & in laqueum diaboli. Etsi autem à viro sancto elatio omnis esset alienissima, vt tamen posteris humilitatis exempla relinqueret, tantæ dignitatis gradum improuidè, vt dictum est, non sine quadam trepidatione, suscipere noluit.

1. Tim. 3.

XII. Prædicat verbum Dei in longinquis locis.

MOX verò penitus valere iussis curis palatij, & propria sede relicta, ob verbum Dei gentibus procul positis prædicandum, exulem se fecit. Transmissis namque Sequana & Ligeri fluminibus, cunctos in iis regionibus habitantes lumine verbi salutaris quasi Sol quidam illustrauit: in aliis fidei fundamenta ponens, alios in fide confirmans: quosdam etiam hæresi deprauatos, ad normam Ecclesiasticæ fidei reuocans. Cumque in Hispanias peruenisset, reperit populos illic commorantes, iam dudum nimia siccitate laborare. Iam enim septem anni fluxerant, quibus nec exiguum pluuiæ stillicidium eas regiones irrigârat. Videns autem vir Deo plenus, si ea aëris incommoditas diutius perseueraret, non solum periculũ, sed etiam exitium portendere: gladium iam quodammodo in aëre pendentem, & ad feriendum paratum, auertere studuit. Itaque in preces se prosternens, obsecrat omnipotentem Dominum, vt qui quondam Israelitico populo propter idololatriam & impijssimam Iezabel annis tribus & mensibus sex cœlum clauserit, tandemque, orante beatissimo Elia, pluuia copiosa reseruauerit: nunc quoque suæ miserationis dona populo, ob sua peccata iuste afflicto, largiri dignetur, pluuiaque salubri terram siccitate squalentem irrigare non differat: vti per miraculum foris exhibitum, corda populorum in fide torpentia, in laudem creatoris fortius inardescant. Tum verò sine mora preces viri Dei tanta pluuiæ abundantia consecuta est, tantaque aëris commoditas subito reddita est, vt penè veterum malorum damna, præsens abundantia compensare videretur. Cernere tum licebat rorare cœlos, imbres ruere, guttulis vberrimis distillare aëra, cœlorum beneficiis arua compleri, scatere fontes, agros pinguescere, fructibus onerari arbores, plantaria existere, campos passim vestiri segetibus, colles vinetis affluere, purpurascentes proferre oliuas, rosarum liliorumque suaues spirare odores; denique agricolas, resumptis vitibus, inuencorum fatigare terga. Nec mirum, Deo dilectum virum, instar Eliæ clausum cœlum sacris orationibus reserare potuisse, quem constat, in multis virtutum Eliæ sectatorem fuisse. Virginitatis enim priuilegio floruit, vt Elias: Reges & potentes delinquentes aspere increpauit, vt Elias: nullius eum neque terrores, neque blandimenta à rectitudinis & iustitiæ tramite abducere potuêre, vti nec Eliam: vestibus sæpe asperis vtebatur, vt Elias. Atque ita virtutes beatissimi viri plurimis celebrantur locis, & fidei eius meritum per orbem terrarum latè prædicatur. Porrò confirmatis Hispaniarum populis in fide verbis & miraculis, ad sedem propriam iam tandem redire constituit.

3. Reg. 17.

Septem annorum sterilitatem auertit suis precibus.

3. Reg. 21. 4 Reg. 1.

XIII. Pœna laborantis Dominico die.

CVM autem reuertendo, per Andegauensem regionem iter ageret, obuiam habuit pauperculum quendam: qui cum Dominico die contra vsum Ecclesiasticum opus seruile exerceret, atque in mola farinam conficeret, manum, qua lapidem molarem circumagebat, repente aridam & inutilem sensit. Nam pollex eius adeo affigebatur superiori illius parti, vt sanguis inde promanaret: ipsumq; lignum, quo mola versabatur, inter pollicem & palmam tam strictè tenebatur, vt nullo pacto indè posset auelli. Procidens ergo pauper ille ad pedes sancti viri, miseriam suam lachrymabundus ei exponit, simul etiam culpam suam & negligentiam confitetur. At vir beatus contractæ manui signum sanctæ Crucis imprimit, & pristinæ seruire consuetudini naturæque institutum exercere iubet: pauperem nihilominus admonens, vt Dominicis & Festis diebus potius ad Ecclesiam veniat, verbum Dei audiat, opere impleat, sanctam percipiat communionem, quam molam verset, aut vllum prorsus seruile opus sine summa necessitate exerceat. Si enim Iudæi, inquit, decreta legis per Moysen datæ, tanta diligentia custodiunt: quanto magis conuenit, Christianos præcepta Euangelij per Christum promulgata, feruenter & audire, & custodire? Sicut ergo Iudæi nullum opus seruile faciunt in sabbato: ita Christiani in die Dominicæ resurrectionis debent ad Ecclesiam conuenire, verbum Dei auribus percipere, mente retinere, & ab opere seruili abstinere.

Signo Crucis sanat manum læsam.

Diem Dominicæ resurrectionis, dicit omnem diẽ Dominicũ.

XIV. PERVENIENS inde Rothomagum, ordinem pontificalem ad præscriptum Ecclesiastici & canonici dogmatis, vna cum beatissimo Eligio suscepit, vno namque die apud Rothomagum ambo pariter ordinati sunt sanctus Audoënus eiusdem vrbis Archiepiscopus, sanctus verò Eligius * Nouiomagensis Episcopus, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo tricesimoquinto pridie Idus Maias, Dominico die ante Litanias. Suscepto verò Episcopatu, qualem se deinceps exhibuerit, quis pro dignitate explicare queat? aut quis tanta sermonis copia instructus est, vel cuius oratio tantæ affluentiæ vbertate exundat, vt omnes eius virtutes & rectè facta, ita vt par est, dicendo consequi possit? Idem semper robustus permanens, & in virtutis studia continenter incumbens, incœpto proposito constantissimè perseuerabat. Eadem in corde humilitas, eadem in vultu grauitas erat. Eadem pauperum curam & solicitudinem, quam prius, retinebat. Eadem fraterna dilectio, eadem mentis constantia illi permanebat: nisi quod Episcopalis dignitas, quæ aliis pompæ & fastus fomenta subministrare solet, ei maioris abiectionis studium attulit: atque vnde alij ad tempus videntur extolli, id ille maioris humilitatis sibi materiam effecit. CHRISTO semper subditus, deuotione armatus, doctrina præcipuus, pontificio honore dignus, in eo verò recusando humilis, in suscipiendo morigerus, exul spontaneus, fide plenissimus, erga Dei præcepta obediens, erga promissa credulus, peregre loquples, industria solers, in opere docilis, spe longanimis, in colloquiis sapiens, consilio prudens, in castigandis hominum vitiis strenuus, in amando feruens, patiens in aduersis, fortis in periculis, mansuetus in disciplinis, largus in eleemosynis, in studiis assiduus, mortis meditatione solicitus. In timore Dei eximius, religione magnificus, in celebrandis exequiis deuotus, misericordia præclarus, ingenio excellenti præditus, iustitia insignis, seueritate terribilis, promptus ad gratiam, paratus ad ignoscentiam, humilitate summus, hospitalitate præcipuus, gregis

* Nouiomensis.

Catalogus virtutum eius

Episcopalis dignitas ei humilitatis materiam ministrat.

gregis sui nutritor piissimus, pastor Ecclesiæ prouidus, dispensator fidelis, moderator insignis. Peccata ne ipse admitteret, cauebat: ab aliis admissa, haud secus ac sua lugebat: plebi salutares adhibebat admonitiones, & Christi eam præcepta docebat. Proteruos non armis vincebat, sed patientia: superbos Christi iugo suauissimo subdebat. Semper erga pauperes obsequiosus, erga peregrinos diligens erat: quibus certe eiusmodi præstabat humanitatis & charitatis officia, vt nisi quis fundatam in Christo haberet mentem, non dignaretur vel æqualibus impendere, quæ ille perpetim luridis & abiectis hominibus exhibebat. Deniq; omni Pontificio fastu posthabito, populorum agminibus neglectis, principum spreta frequentia, famulantium obsequiis postpositis, pauperum & captiuorum consortiis semper delectabatur. Sed his diutius commemorandis immoror, quando vt verum fatear, nunquam quisquam ea tempestate in bonis inchoandis studiosior, nunquam in inchoatis perseuerantior & constantior in Galliis fuit? Posset enim quis vel raro arripere, sed vix aut difficile perpetuo tenere. Hic vero, quod semel proposuit, perpetuo retinuit. Quod Deo primum vouit, id nullis mundi negociis voluit obligatum. Quod initio arripuit, ad finem vsq; perduxit: in ieiuniis assiduus, in vigiliis pernox.

Summa humanitas erga pauperes & captiuos.

XV. RIGOREM sane nimiæ abstinentiæ ora pallida dæmonstrabant: maxillæ lachrymis humectæ, cordis contritionem pdebant. Lactea colla ferrei premebant circuli: ventrem brachia ferreum æquè constringebat. Talia miles Christi in suo corpore stigmata circunferens, voluptatum illecebras & diabolicas persuasiones, Deo miserante, facile contempsit. Sciebat enim, Dominum Iesum Christum, vt nos ab æternis pœnis liberaret, multo grauiora pertulisse: & multa martyrum millia persecutionis tempore, vincula, carceres, ignes, bestias atq; inumera tormẽtorum genera Christi causa tolerásse. Eius quoq; lectus, non ex mollibus plumis, pictisve tapetis, sed ex asperis virgultis sternebatur. In eo corpusculum, ieiuniis & vigiliis defessum, ceu acceptam Deo victimam reponebat: secundum Apostoli præceptum, corpus suum exhibens hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem: illud quoque eiusdem Apostoli decantans: Nõ sunt cõdignæ passiones huius tẽporis, ad futurã gloriã, quę reuelabitur in nobis.

Eius abstinentia, lachrymę, corporis cruciatus. Lectus. *Rom.* 12. *Rom.* 8

XVI. ARDEBAT vero summo studio monasteria & loca sacra per omnes Franciæ prouincias construendi, maxime vero in propria diœcesi: vbi sane multa cœnobia, eaq; ampla & nobilia, à fundamentis condidit: non pauca vero, priorum Antistitum & Abbatum desidia neglecta instaurauit. Inprimis autem ipsam matrem Ecclesiam, præ omnibus, qui ante eum fuerunt, Episcopis, rebus, opibus, thesaurisq; plurimis locupletauit, atque inter alia ornamenta lectum fecit auro inclusum, ob amorem perpetuæ Virginis & sanctissimæ genitricis Dei. Clerum quoque plurimum adunauit, eumque Ecclesiasticis disciplinis mirabiliter imbuit, & in subministrandis alimentis rebusq; necessariis, largum se illi procuratorem exhibuit. Xenodochia quoq; & matriculas extruit, annonam sufficiẽtem illic habitantibus suppeditans. Eadem cura & diligentia vicos publicos & plebeias Ecclesias fundauit, vel etiam reparauit: nec vlla diœcesis in cunctis Galliarum prouinciis eius temporibus Rothomagensi diœcesi in pietate & deuotione erga Deum & religionem æquiparari, nedum anteferri potuit. Tantus enim ibi erat numerus cœnobiorum diuersi sexûs, puta monachorum & monacharũ, quæ ad eius institutionem tanquam diuinæ sationis messes quædam, subito enituêre, vt & multitudine & religione Ægypti monasteria, ab Antonio quondam instituta, æquare viderentur. Ipse vero sine intermissione verbum Dei prædicabat, instans, secundum Apostolum, opportune, importune, arguens, obsecrans, increpans cum omni patientia & doctrina.

Multa condit monasteria. Ecclesiam Rothomagensem ornat egregiè. 2. *Tim.* 4.

XVII. INTER cætera autem virtutum miracula, quæ idem egregius præsul effecit, illud omnino prætereundum nõ est, quod illustrem virum Vuaningum sua ratione optatæ sanitati restituerit. Fuit ille Vuaningus sane prædiues & potens: sed morbo correptus acerbo, in ecstasi multa impiorum supplicia vidit. Cumq; eodem morbo adhuc premeretur, B. Audoënus antistes, cum prius orasset, benedictionem ei impertiit, & reddita illi est pristina incolumitas. Hortabatur autem eum Audoënus, vt locum illum Deo dicaret. Admonitus enim ille fuerat à beata Eulalia, vt in prædio suo Fiscano, vbi iam diu decubuerat, ad sancti præsulis Audoẽni iussionem cœnobium extrueret: simulq; indicatum erat ei, viginti annis illum in corpore victurum. Itaq; vitæ redditus, & ad sese reuersus, clarissimum pontificem Audoenum orat, vt ad se venire velit, vna cum sacerdote Christi Vuandregisilo. Adfuit vero ẽt Rex iuuenis Clotarius, Ludouici iunioris Regis filius, insigne illud, quod in Vuaningo perpetratum erat miraculum magno desiderio cernere cupiens. Non solum autem Rex, sed & cuncti proceres, & omnis populi multitudo, qui cum illo aderant, viderunt, & omnipotentis Dei clementiam collaudarunt, beatumq; Audoenum colere & venerari cœperunt. Tum demum S. Audoenus vna cum Vuaningo iam Deo consecratum cœnobium, nobilissimamq; & beatam virginem Childemarcham Abbatissam, cum multis Deo sacratis virginibus sancto viro Vuãdregisilo, vt sub eius essent magisterio, tradidere: quem olim sanctus Audoenus sacris ordinibus ornauerat, & cui à Rege Clodoueo locum, qui Fontanella dicitur, ad monasterium construendum impetrauerat. Eius, inquam, operibus bonis & exemplis atq; regularibus disciplinis monasterium hoc decendum & instruendum commisere. Atq; his virtutum miraculis fulgens idem Christi miles & beatus præsul Audoenus, cum esset humilitate munit[9], non nouerat extolli: immo vero oppida, rura, casas, vicos, castella peragrans, cunctis vitam annunciabat & mortem, tormenta impiorum & iustorum gloriam. Si qua aũt illi esset à concionibus intermissio, orationi vacabat, & terrenis curis absolutus, mente cælestia contemplabatur. Et sæpissime quidem in cubiculo eius lux immensæ claritatis cælitus effusa, à discipulis eius visa est. Sed quia in cœnobiorum mentionem incidimus, opportunum arbitramur, vt quemadmodũ locus, qui nũc Crux S. Audoeni dicitur, primitus ei ostẽsus est, hoc loco cõ memorem[9].

Vuaningũ virum nobilem sanat. S. Eulaliæ vita, celeberrimæ apud Hispanos martyris, habetur die 10. Decembris. Eiq; cubiculum luce cęlesti itraditur.

XVIII CVM tempore quodam parochiam suam prædicando perlustraret, & per huncipsum locum iter ageret, curru vectus, (Non enim poterat nimio fessus senio, iam equo vehi) muli, qui currum trahebant, subito substitere. Cumque auriga flagello eos vrgeret ad procedendum, nullo modo inde eos potuit amouere. Sentiens aũt vir Dei, non sine nutu diuino animalia manere immota, confestim sursum erectis luminibus, vidit Crucis vexillum, multo splendore late circunfusum. Cumq; Dño reuelante intelligeret, eum locũ suo illum seruitio & cultui destinasse, mox reductis oculis, cõspicit hominem quendam arantem. Accepto ergo eius stimulo, figurã S. Crucis efficit, eaq; terræ infixa, & sanctorũ reliquiis ei impositis, discedit. Sole inde ad vesperam terras relinquente, columna ignea in eo loco per totam noctem visa est tanto splendore, vt solis claritatem vincere videretur. Nec ea ab vno solo, sed à totius prouinciæ hominibus conspecta est. Itaq; confluxit eo hominum multitudo, offerentiũ Deo vota sua: diuersisq; affecti morbis, illic pristinam sanitatem recuperarunt: cæci visum, surdi auditũ, muti linguæ officium, leprosi mundationẽ. In quo ẽt loco Leutfridus Ecclesiam condidit, quæ in S. Crucis & reuerẽdissimi Audoeni Põtificis honorẽ dedicata est: vbi hodieq; monachi non pauci ad monasticæ regulæ præsciptũ Deo seruiunt.

Videt Crucẽ luculentam in aere. Nota miraculum ad Crucis effigiem.

XIX. NEC illud intra silentii latebras abdendum est, quod de eo certum & compertum habemus. Iter illo quodam die per Rothomagensem paræciam faciente, ad quendam locum venit, haud procul à Sequana fluuio apud insulam Belcionacam situm. Ibi vero paululum se dixit velle quiescere, diuino haud dubie instinctu admonitus. Cumque sancto sopore esset oppressus, Angelicis est colloquiis fruitus, atq; in eodem, quo quiescebat, loco, vt in beati protomartyris Stephani honorem basilicam ædificaret, admonitus. Accersito deinde Ansberto, qui per id tempus Fontanellæ cœnobij, in cuius territorio locus ille esse videtur, Abbas erat, eius Ecclesiæ cõstruendę

Visio eius.

Curat construi monasteria S. Austoenus Episcopus.

ei negotium dedit. Is vero clarissimi Pontificis votis fauens, sacram illam ædiculam exiguo quidem, vt sese habet loci situs, sed eleganti tamen opere, fabricandam curauit. Porrò eximius pastor & egregius Pontifex Audoënus xenodochium pauperum ob memoriam nominis sui sempiternam ibidem instituit, ac patrimonium quoddam, cui Childriaci vocabulum est, in Dunensi pago situm, pauperibus eius xenodochij gratuita benignitate largitus est, sciens scriptum, eam hæreditatem bene recondi, quæ Deo custode seruetur.

XX. ALIO etiam tempore, cum suas parœcias verbum Dei seminando circumiret, venit in pagum Constantinum. Vbi autem ad monasterium beati Marculphi accessit, rogatus est à Bernoino, eius monasterii Abbate, vt corpus S. Marculphi in alium locum transferret. Eius precibus vir Dei satisfaciens, transtulit sacrum corpus in apsidē cum hymnis & congruo honore. Postea verò petiit ab eodem Abbate, vt permitteret ipsi sumere quippiam de illo corpore. Abbate benigne assentiente, beatus Audoënus caput sancti Marculphi pro reliquiis secum absportare statuebat. Sed eo isthuc meditante, ab improuiso reperta est in eius palma chartula cœlitus missa, quæ illum admonuit, ne caput sancti Marculphi à corpore separare ausus esset: sed aliis locis ex corpore eius reliquias pro voto acciperet. O virum Deo vsque adeo dilectum, vt adhuc in terris degenti, è cælis epistolam scribere dignatus sit.

Cœlitus chartula ei mittitur.

XXI. CONTIGIT vero in eodem pago, vt quendam illic lapidem insigni forma videret: cumq; accuratius eum esset intuitus, ait eum aptum & opportunum esse eorum vsibus, qui equitandi curam gerant: atque ea causa optauit eum esse in Brisniacensi villa. Cumque eo inde recedente, quidam homo sæcularis, animo tumidus, id audiisset, continuò missio plaustro, lapidem illum ad se adduci iussit. Veniunt eius famuli, saxum plaustro imponunt, eunt prospere & expedite vsque ad biuium illud, cuius vna pars ducebat in villam Brisniacensem, altera ad villam hominis sæcularis, qui illud saxum sibi vendicare voluit. Vbi eo ventum est, ne passum quidem vnum boues se mouere potuerunt. Iungunt illi multa boum paria, sed cum nihil proficerent, tandem amoris bobus, ad dominum suum casso labore reuertuntur. Postquam vero id sancto Audoëno renunciatum est, vocat Anstardum famulum suum, in eadem domo seruientem, iubetque, vt saxum ad villam adducat. Illo dicente, se non nisi duas vaccas habere, eas iungere iuber. Paret ille iussis viri Dei, venienque ad saxum, vbi illud plaustro imposuit, tanta facilitate peruenit ad villam, acsi nullum illi plaustro onus impositum esset. Cum autem saxum collocatum esset in eum vsum, quem vir Domini prius dixerat, aliquanto post tempore muliercula quædam ex animi leuitate in illo sedere ausa fuit. Obiurgabant autem eam vicinæ circumstantes, quod non verita esset insidere saxo sancti Audoëni. At illa respondit: Audoënus homo fuit, sicut & ego. Nulla vero intercedente mora, vltio diuina verba superbiæ castigauit. Repente enim oculorum eius orbes è suis sedibus exclusi sunt. In illo enim saxo nulla fœmina sedere consueuerat, posteaquam à sancto viro, illic vt statueretur, iussum fuit.

Saxum mouerī non potest.

Nota vltionem cœlestem in fœminam, quæ virum Dei contempsit

XXII. ILLVD etiam cur reticeam celeberrimum miraculum, quod per eius diœcesim multorum latè sparsit rumor & assertio? Quodam tempore permultæ ranæ inconditis vocibus religiosi antistitis auribus obstrepebant. Iussit ergo sacerdos Dei, vt conticescerent, ac reuerentiam sacræ orationi deferrent. Mox circumfusus ille strepitus conquiescit, licebatque cernere paludes tacitas, & irrationalia animantia per reuerentiam agnoscere, quod per naturam ignorabant: cum è diuerso tanta hominum immodestia sit, vt pleriq; deferre nesciant mentium religioni, quod aurium voluptati deferunt. His atque alijs permultis miraculis insignitus licet Christi miles beatus Audoënus, nescit tamen inflari. Inferiora enim despiciens, terrenorum obliuiscens, alta cælorum tota mentis intentione desiderans, pangens nunc castitatis, nunc temperantiæ modulos, sobrietatis carmen, integritatis melos, quæ retro sunt obliuiscens, & ad anteriora se extendens, tendebat ad brauium supernæ vocationis. Quis vero, quanuis doctissimus, quanuis summa dicendi facultate instructissimus, vel scripto explicare, vel sermone commemorare queat, quanta diuinitus illi collata sint miracula, Galliarum Francorumq; populo in exemplum relicta? Quis iter arduum & angustum, quo ille ad supernas properauit sedes, possit imitari? Quis enim dicere ausus sit, illum vnquam cibum aut potum ad satietatem accepisse, aut somno plusculum indulsisse, cuius Angelicus vultus, vigiliarum & ieiuniorum pallore cernebatur afflictus? Erat sane erga omnes humanissimus, omnes miro complectebatur amore, adeo vt suum putaret lucrum, quicquid aliis gratiæ diuina benignitas contulisset. Aliorum profectibus lætabatur, aliorum pericula mœstissimum illi patiebant luctum. Gaudebat, si quos didicisset ad summa proficere: tristabatur, si qui ad ima deuoluerentur.

Irrationalia animalia illi obediūt.

Mira cibi potusque & somni parcitas.

XXIII. ITAQVE post fundatam in fide Ecclesiam, post doctrinæ fluenta, post tot ædificata monasteria, post tranquillatum totius Franciæ regnum, vrbem Romam, caput orbis & Christianæ religionis, quam Apostolorum principes suis corporibus ornant, martyrum cateruæ sacris ossibus decorant, pontificatum eius vrbis tunc in annum quartum obtinente Adeodato Papa, adire tandem constituit. Cumq; hoc longe lateque fama vulgaret, vndique conueniunt ad virum Dei innumeri homines religiosi, auri argentique pondera multa ei afferentes, simulque obsecrantes, vt ad corpora sanctorum Apostolorum & martyrum pro redemptione animarum suarum, ea deferri iubeat, partem etiam pauperibus illic suis sacris manibus distribuat, ipsosque suis precibus Christo commendet. Multi etiam venerabiles viri & Deo deuoti, vna cum illo proficisci sibi licere gratulabantur. In quibus erat S. Sidonius, genere Scotus, extructor monasterij, quod nunc per metonymiam, sanctum Sidonium, appellant. Stipatus igitur vir Deo dilectus sanctorum comitum turba, eleemosynarumque benedictionibus onustus, ad limina sanctorum Apostolorum hilaris, vt quondam vas electionis, cum diuersarum benedictiones in ministerium sanctorum Hierosolymam apportaret, peruenit. Ad singulas autem Apostolorum & martyrum memorias se prosternens, vota & supplicationes tam pro se, quam pro totius Ecclesiæ Catholicæ pace, obtulit, lachrymas tamen vberius, quam verba, fundens. Vbicunque enim in oratione prostratus iacebat, flumina lachrymarum pauimēturn irrigabant. Denique cum ad beati Petri confessionem hunc versum inciperet: Exultabunt sancti in gloria: diuinitus responsum est, Lætabuntur in cubilibus suis. Sed quis commemorare sufficiat, quanta liberalitate & munificentia per Romanas Ecclesias & sanctorum memorias traditam sibi pecuniam distribuerit? Cumulabantur altaria sanctorum auro & argento, itemque pauperum manus implebantur, gaudebat vrbs tota eum, qui toto esset notus in orbe, ad se venisse. Et vt paucis expediam, adeo illius adventu & beneficiis gratulabatur, acsi fidei suæ fundatores coram oculis corporeis intueretur. Absolutis vero apud loca sanctorum diu optatis precibus, diuinis acceptis responsis, cum multarum reliquiarum suffragiis tandem venerabilis senex, altissimis Alpium iugis transmissis, in Gallias reuertit.

Romam proficiscitur An.672.

Nota priscorū Christianorum erga sacra loca & sanctos deuotionem.

Rom. 15.

Psal. 149.

Elargitur multas eleemosynas

XXIV. CVM autem ad suæ diœcesis fines peruenisset, omnes tam ciues, quam suburbani homines, maximo affecti gaudio, cateruatim illi occurrerunt cum Crucibus & lampadibus, gratias agentes Domino, quod proprium pastorem atque pontificem ipsis incolumem restituisset. Iamque velox fama volans, Regis perferitur ad aulam. Itaque Rex & Regina cunctique palatij proceres laudant creatorem, quod tantus antistes & tutor regni, ipsis saluus esset redditus. Quid hic dicam de sacerdotibus & agminibus monachorum? qui omnes vnanimiter, in cœlum sublatis manibus, canebant: Gratias agimus tibi Iesu Christe, fili Dei viui, qui exauditi voces ad te clamantium, & reddidisti nobis pastorem animarum nostrarum, & corporum procuratorem.

Redit ad suos, & honorifice excipitur, omnibus sanctorū reliquiis.

XXV. ITA ad sedem propriam reuersus, audit palatij Principes, quos authore Deo, Romam proficiscens, concordes reliquerat, instigante diabolo, iam discordiæ peste correptos. Spiritalia igitur arma capessens, puta, vigilias, preces, ieiunia,

ieiunia, spiritalem hostem è palatio pellere, & pristinam concordiam inter commotos principes sarcire conatur. Quam vero multa, quam grauia & alta suspiria duxit, quam multas molestias & afflictiones beata senectus pertulit, vt inter se conciliaret, quos inuidia diaboli in mutuas animorum acerbitates coniecerat? Certe ne sanguis humanus funderetur à Christianis, libens ipse mortem erat oppetiturus, non immemor illius Euangelicæ sententiæ: Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis. Nec labor tanti viri cassus esse potuit. Principes enim, pulsa dissensione, libenter amplexi sunt amissam pacem. *Ioann. 10.*

XXVI. IAM vero regnante Theodorico, qui beatum virum non minus, quam Reges superiores, charum habuit, inter reliqua eius beneficia id ab eo præstitum est sancto Audoeno, vt in eius parœcia nec Episcopus, nec Abbas vel Abbatissa, neq; Comes, neq; alius quisquam indiciaria potestate præditus, absq; eius consensu rectorem vel successorem cõstituere auderet, nisi quem vir sanctus vel de suis, vel aliunde pro vitæ merito instituere vellet. Erat tũ in eius, quem diximus, Regis palatio primaria dignitate vir illustris Vuaratto. Is filium habuit strenuum & industrium, sed animo ferum ac moribus asperum, & ipsi parenti suo insidiantem. Gislemari nomen erat illi: nec destitit à concepta malitia, donec patrem suo principatu deiecit. Etsi vero obiurgaret eum B. Audoenus, quod tantam nequitiam aduersus parentem exerceret, at ille tamẽ monita eius salutaria audire noluit. Sed non multo post à Deo percussus, impiissimam animam exhalauit, quemadmodum ei vir Dei ante prædixerat. Authoritas eius quanta fuerit. Gislemarus filium parẽtẽ principatu deiecit

XXVII. ORTA autem discordia inter Francos & Austrasios, vt beatus componendæ pacis causa Coloniam venit. Vbi cum martyrum monumenta perlustraret, atq; suo more reliquias ex eorum monumentis ablatas, secum magno cum honore absportaret, obuium habuit mutum quendam, qui iam annis vndecim nullum cuiquam verbũ fudisset. Permisit autem Dominus tot annis illum sic permanere in famuli sui Audoeni honorem, vt per eum facultas ei loquẽdi restitueretur, & diu tacẽs lingua, in Christi laudes erũperet: Illi ergo * muto vir Dei signum Crucis impressit, caput eius consignans: moxq; locuta est lingua, tandiu tacens. Tum vero inter discordes populos instauraro pacis fœdere, inde discedens in Neustriam, Virdunum peruenit. Vir sanctus venit Coloniam. Attẽde quãti fecerint patres nostri sancto rũ reliquias. * Curat mutum.

XXVIII. CVM autem in eius vrbis Ecclesiam ingrederetur, mulier quædam dæmoniaca vexari cœpit miserabiliter: fiẽdensq; dentibus, in virum Dei rapido cursu inuehebatur. At vir beatus manu caput eius stringens, ilico dæmonem eiecit, sanamq; illam parentibus reddidit. Inde ad palatium veniens, quæ de conficienda pace prospere gessisset, cuncta explicauit. Sed iam tempus est, vt de preciosissimi viri obitu calamus noster quædam annotet. Curat dæmoniacam.

ANNO igitur * decimosexto regni Theodorici Regis & * Cratildis Reginæ, res palatij administrante Vuarattone subregulo, apud villam Clypiacum, vbi tum vir beatus de pace inter Francorum populos constituta nuncium attulerat, iam longæuæ ætatis senio confectus, in morbum incidit. Appropinquabat enim dies optatus, quo cupiebat dissolui, & esse cum Christo: terraq; relicta, penetrare cælos, & videre iam facie ad faciem, quod in ænigmate iampridem vidisset. Cùmq; febribus corpus attenuaretur, & obitum suum iam imminere cerneret, obsecrabat Dominum, vt suas oues idoneo pastori committere dignaretur. Deniq; hortabatur Regem, vt Abbatem * Ansbertum sibi faceret successorem: quod & factum est. Postremo fusis ad Dominum precibus, gregem sibi creditum illi deuote commendauit, atq; ita spiritum reddidit in manus creatoris, cælestibus choris sociãdum, & gloria sempiterna paradisi fruiturum. Rexit autem Rothomagensem Ecclesiam annos quadraginta & tres, menses tres, dies decem. Nonagenarius migrauit ad Dominum nono Calendas Septembris die Dominico, anno ab incarnatione Christi sexcentesimo septuagesimo septimo. * sexto pro decimosexto restituendum esse notat Baronius anno 677. §. 5. * *Crotildis.* * *Aubertũ.* Felicissimus obitus eius. Anno 677.

XXIX. COMPLETVR interea luctu ingenti domus regia, omnis palatina dignitas mœret, omnis sublimitas humiliatur, gaudium omne in lamentum vertitur, risus omnis excluditur, plangunt cuncti prudentissimum consiliariũ, pacem populo Dei semper conciliantem, & humani sanguinis profusionem instantissime amolientem, prædicatorem egregium, monasteriorum fundatorem, pauperum consolatorem, monachorum patrem, pastorem clericorum, hæreticorum persecutorem, regni tũtorem, & Ecclesiæ Catholicæ propugnatorẽ. Inter hæc vero patent iam beato pontifici cælorum palatia, secretorum arcana referantur. Euis merita excedunt montium cacumina, eius sacerdotij dignitas superat altitudinem siderum. Sociatus iam choris sanctorum & legionibus Angelorum, glorificatus est inter arces apostolicas, collocatus inter patriarchatum & prophetarum turmas, & in lucidissimis beatorum castris numeratus. Plebs vniuersa pium plangit pastorem, & miles Christi cum fiducia in Christo liberalissimo remuneratore exultat. Rex, Regina, palatij proceres, non cessant à lachrymis, & ille eius sine cunctatione contendit faciem intueri, cui in hac vita sedulæ seruitutis officia præstitit. Tristantur ciues & vicini, & Audoenus laboris sui mercedem accipiens, iucundissime lætatur. Tunduntur manibus pectora, piis ora rigantur lachrymis, & beatus antistes se mundi nexibus gaudet absolutum. Regni tutorem omnes expetunt, quem plateæ cælestis Hierusalem coronatum excepere. O quanta fuit tunc plaudentium Angelorum lætitia: & tamen non mediocriter piũ est flere Audoenũ, qui vt cælestem vitam duxit in sæculo, ita modo togatus gaudet in cælo, & in tabernaculis iustorum magna cum tranquillitate requiescit, stipatus frequentia Angelorum. Postquam autem planctus paululum quieuit, Episcopi, qui aduenerant, Rex & Regina, Maior domũs, siue magister equitum, cũctiq; palatij principes, beati viri corpus feretro imponentes, sacras exequias concelebrarunt. Lætabantur singuli, & in maximo lucro ponebant, si corpus sancti viri in humeros sustollere liceret. Cumq; ad pontem Isaræ cum maximo honore, & digno funeris ornamento laudibus & hymnis decantandis peruenissent, noctem totam in Dei laudibus exegẽre. Inde vero regia dignitas cum multo animi dolore rediit ad sua, cernens ablatam à se Domini margaritam. Magnũ eius decessus luctum affert. Funus eius honorifice curatur.

XXX. TVM vero permultis Episcopis in vnum conuenientibus, adiunctisq; venerabilibus Abbatibus, sacerdotibus, monachis & clericis, itemq; viris illustribus & turbis populorum, cum Crucibus & lampadibus atq; thymiamateriis in Volcassinensem prouinciam sunt ingressi, summoq; cum honore beatum corpus humeris gestantes, laudes & hymnos Deo canebant, non sine multis lachrymis respectãtes feretrum pastoris sui. Itã demum Rothomagum cum sacro corpore perueniunt, atque illic in B. Petri Apostoli basilica, loco, quem ipse sibi præparauerat, decentissime illud sepeliunt. Rothomagi sepelitur.

XXXI. ILLA vero basilica, in qua sancta eius membra quiescunt, miro opere quadris lapidibus Gotthica manu à primo Clotario Francorum Rege, olim nobiliter constructa fuit, anno plus minus quarto & vicesimo regni eius, sedem Rothomagensem obtinente Flauio Episcopo. In qua etiam duæ eius vxores & Reginæ conditæ sunt, Haldetrudis & Bertetrudis, itemq; Dagobertus filius Sigeberti Regis, quem totondit Grimoaldus: atq; etiam Childericus Rex, frater Theodorici, cum vxore Bilhilde & filia: quos ipse vir sanctus iam olim illic sepeliẽrat: qui fratellitum suorum Amalberti & Vigoberti insidiis, vita atq; regno priuati fuẽre. Vbi Dominus Iesus Christus, meritis beati præsulis Audoeni suffragantibus, multa virtutum signa vsq; in hodiernum diem efficere non cessat. Ibi enim cæci illuminantur, leprosi mundantur, claudorum reformantur gressus, dæmoniaci curantur, & diuersi languores sanantur. Nec in eius duntaxat ea fiunt sepulturę loco, sed in multis etiam prouinciis, quas vir Domini docendo peragrauit. Quæ si quis plenius nosse velit, perlustret Galliam, Aquitaniam, Hispaniam, Italiam, gesta regum Francorum, vitam & actus beatissimi Eligij Episcopi, ab ipso conscriptos, vitas quoq; venerabilium Abbatum & confessorum temporis sui, atque illius ciuitatis scrinia, itemque monasteriorum, quæ Reges & Reginæ permul- Ad sepulcrũ eius multa edunturmiracula. Vita S. Eligij habetur 1 Decemb.

tiq; alij viti religiosi, illo adhortante, cõstruenda curarunt, perlegat. Quibus in locis omnipotens Deus ad honorem nominis sui, per merita sancti pontificis, multa admiranda vsq; in præsens operatur. Testantur ergo loca, vbi ea fiunt miracula, patres matresque docent liberos suos, magistri discipulos, senes iuuenculos, ob memoriam ad posteros transmittendam. Requieuit autem beatissimi viri corpus in eodem loco, quo conditum fuit, annis tribus & mensibus nouem.

Transfertur sacrum eius corpus, post triennium, adhuc incorruptum.

POSTEA autem visum est antistiti successori eius, vt in locum editiorem illud transferretur, nempe ad plagam orientalem altaris S. Petri Apostoli. Conuocatis igitur permultis monachis, omnique clero & populo vrbis eius & totius prouinciæ, totam noctem in laudibus & hymnis peruigilem duxit. Finitis vero matutinis laudibus, cum choris modulantium, quorum vocibus cantuq; suaui omnia circunsonabant, corpus sacratissimum à loco, vbi humatum fuerat, cum multa veneratione ipso die Ascensionis Domini, tertio Nonas Maij, transtulit in locũ prædictum, vbi nunc vsq; honorifice illud homines venerãtur. Fuit enim tam ab omni corruptione alienũ repertum, quam olim fuerat virginea integritate conspicuum. Fecit vero idem Episcopus super eius sepulcrum fabricã quandam mirifici operis, in quam contulit argenti talentum maximum, auri plurimum, gemmisq; optimis eam exornauit. Atq; intra illam condidit lectum, quem sanctus Audoenus flagrantissimo ardore iusserat parari, atq; intus & foris auro mirabiliter inclu di, vt in honorem Domini nostri Iesu Christi, ad sanctam resurrectionem in Hierusalem perferretur, Sed ne id fieret, sanctæ eius voluntati multa tum fuere impedimenta obiecta. XXXIII.

Tertiana febris profligatur. Miracula sudarij eius.

QVOD autem ipso translationis eius die declaratum est miraculum, id paucis commemorãdum est: Incidebat is, quem diximus, Episcopus in molestissimam corporis valetudinem, quam Tertianã febrem vocant. Cumq; non mediocriter is eum morbus infestaret, ita vt mortem sibi præ foribus adesse suspicaretur, subito intra Missarum solennia, coram sacerdotibus, Clero & populo febre omni profligata, pristinam sanitatẽ recepit. Tum verò sudariũ de capite B. Audoëni, pro reliquiis manu sua cum fide sustulit, vnde & ipsi & quamplurimis aliis, Domino largiente, salus collata est. Fecitq; ob amorem sanctissimi viri, omnibus opiparum conuiuium, & tanquam Christo assistens, ambulando sumebat cibum, & illis recumbentibus officiose inseruiebat. Porrò pauperioribus non solum alimoniam, sed etiam innumeram solidorum copiam distribuebat. Quanta autem veneratione prosequendus est hodiernus antistitis nostri Audoëni sacratissimus dies, quo ille iunctus Christo, Angelicis fruitur paradisi deliciis, & à nobis magno cum honore atq; officiosissime colitur tumulatus? Pauperes sane beatæ depositionis die in vnum collecti, laudabant Dominum, & gratias incessabiles agebant, qꝑ ipsorum bonus pastor Audoënus, sicut in vita duplicem ipsis alimoniam abunde prębuisset, ita post decessum suum tam magna eis prandia præpararet. Eius nos orationibus adiuti, conemur totis viribus illius vitam, fidẽ & mores imitari, vt mereamur ad coronam gloriæ, quam ipse adeptus est, etiam nos quandoq; pertingere: Per Dominum nostrum Iesum Christũ, qui cum æterno patre & spiritusancto viuit & regnat Deus in Trinitate perfecta, in sæcula sæculorum, Amen. XXXIV.

Debemus sãctorum fidẽ & mores imitari.

ANN. 170. CERTAMEN S. EVSEBII ET SOCIORVM EIVS MARTYRVM, EX SPECVLO HISTORIALI S: VINCENTII LIB. II. CAP. nõ. QVI ASserit se ea ex gestis illorum desumpsisse, cui correspondent Martyrologia.

AVGV. 25.

EMPORIBVS Commodi, sæuiente persecutione in Christianos, adueniente natali die ipsius, decretum ab eo exiit, vt omnis plebs Romanæ vrbis in vnum aduenirent, & in laudem Herculis ac Iouis pompatica voce acclamaret. Ventum est, & circunstat Regem pene vniuersus orbis. Ipse aũt deformiter indutus, regiam cum mitra ascendit sedem, ac prius thurificauit auream Iouis statuam. Tantæ enim superbiæ erat tantæq; iactãtiæ, vt indueret se pelle leonis, designare in vestimento volẽs, quod sicut leo bestiarum, sic & ipse esset Rex & magister populorum. Cui omnis populus acclamauit, dicens: Protector est Hercules reipublicæ & defensor libertatis Romanæ audaciæ. Eodem tempore morabantur in vico, qui appellabatur * Carnarius, Christiani nominis cultores, inter quos erant viri religiosi Eusebius, Vincentius, Peregrinus, atq; * Potentianus, serui Dei orationibus instantes, mori pro Christo desiderantes. Hi ad imitationem Apostolorum sua omnia vendiderunt & pauperibus erogauerunt, quatenus nudi ab hoc sæculo liberius soli seruirẽt Deo. Qui cum audissent huiuscemodi rem à Commodo gestam, ridiculo ac superstitioni hoc deputantes, vicos & vrbes perlustrãt, trinum [a] & vnum Deum prædicãt, dicentes: Recedite charissimi à cultura dæmoniorum. Date honorem Deo trino & vni, patri & filio & spiritui sancto omnipotenti, & agite pœnitentiam & baptizemini, ne simul cum Commodo pereatis. I.

*Commodi Imperatoris superbia quanta.

*Lanarium vocatũ fuisse vicum ex MSS actis notat Bar. ann 192 § 2

*al. Pontianus.

a S. Eusebius cum sociis Christum prædicat

b Iulius Senator cũ omni domo sua credit.

ITAQVE quidam senator Iulius [b] audiẽs monita huiusmodi salutaria, introduxit eos in domum suam, & audiens solicite prædicationem, credidit: & facultates suas varias, per manus eorum distribuit. Accersito igitur quodam presbytero Rufino, baptismum cum omni domo sua suscepit. Cœpitq; ipse publice profiteri Christum, & ꝑ eo mortem concupiscenti animo desiderare. Quod cum audisset Cæsar, amaritudinis felle exagitatus, iussit eum ad se induci, & sic eum cœpit affari: Iuli, qualiter amens effectus es, vt deserens Iouem & Herculem, sequaris nescio quam amentiam vanam? Cui viriliter respondit Iulius, dicens: Tu simul peribis cum diis tuis, quos vano errore deos esse, temerario ore mentiris. Confusus itaq; Cæsar his & aliis verbis, accersiuit quendam virum nomine Vitellium magistrum peditum, animo fero, opere crudelem, omnibusq; vitiis obsessum, & præcepit ei, dicens: Exquire diligenter facultates huius sacrilegi, & compelle eum ad sacrificandum inuictissimo Herculi. Qui nisi acquieuerit, non protrahas eum diutius viuere. Suscipiens Vitellius Vicarius, fecit eũ coarctari in custodia. Post triduũ vero iussit sibi tribunal præparari in tellude, & sanctum Iulium catenis adstrictum ante se exhiberi. Erat aũt corpore nudus, sed ex integro, fide munitus. Quem sic alloquitur, dicens: Audisti quid iussit princeps? Depone iã pertinaciam, & adora deos, per quos vniuersus substitit orbis Romanus. Nam si non feceris, diuersis afflictus pœnis punieris. Cui sanctus constanter respondit: O miser & miserande, simul cum tuo principe perfido peribis. Ad hæc Vitellius dixit: O Iuli, in quo confidis, cũ iam damnatus sis? Iulius respondit: Fiducia mea vita æterna est, spes mea Christus est, qui te cum tuo principe damnabit in æternum interitum. Hæc audiens Vitellius, iracundiæ stimulis instigatus, iussit eum fustibus cædi. Qui dum cæderetur, emittens spiritum, cælestia petiit. Cuius corpus præcepit Vitellius ante amphitheatrũ iactari. Quod audientes Eusebius, Vincentius, Peregrinus, atq; Potentianus, collegerunt corpus sanctissimi Christi martyris, & sepelierunt in cœmeterio Calepodij xiiij. Calen. Septembris. II.

Sistitur Iudici Vitellio S. Iulius senator.

Dũ cæditur fustibus obdormit in Domino.

HÆC audiens Vitellius, perquiri eos fecit, sibiq; præsentatis dixit: Manifesta assertio est, diripuisse vos facultates Iulij, cum & corpus illius collegistis, simulq; & sepulturæ tradidistis. Tunc gloriosus vir Eusebius locutus est: Quod nobis obiicis, proculdubio fecimus, quodq; meruimus præsule Christo executi sumus. Iudex nequissimus dixit: Quia meruistis thesauros diripere, difficultas non sit vobis reddere, ne pereatis, sicut & ille periit. Respondit Eusebius: Hoc omnibus votis appetimus, hoc communi animo concupiscimus. Cumq; constanter persisterent, III.

confusus,